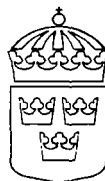

Socialutskottets betänkande

1989/90:SoU23

Tobak

1989/90
SoU23

Sammanfattning

I betänkandet behandlas ett antal motioner från den allmänna motionstiden 1990 om insatser för att minska tobaksbruket. Samtliga motionsyrkanden avstyrks, främst med hänvisning till att tobaksutredningen nyligen lagt fram förslag om tobakslagstiftning och andra åtgärder på tobaksområdet och att beredningen av förslagen bör avvaktas innan riksdagen överväger några sådana initiativ som förordas i motionerna.

Motionerna

1989/90:So312 av Martin Olsson och Kersti Johansson (c) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärdsprogram för att begränsa tobaksbruket.

1989/90:So411 av Anita Stenberg m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att få en lagändring till stånd som medger att rökförbud kan införas på inomhustorg och i motsvarande gallerior.

1989/90:So434 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utarbeta direktiv för att reklam och smygreklam på tobak förbjuds,

2. att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utarbeta direktiv för att tobak endast får försäljas till personer över 18 år,

3. att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utarbeta direktiv för att tjärinnehållet i tobaken sänks,

4. att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utarbeta direktiv för att passiv rökning i offentliga lokaler förhindras.

1989/90:So447 av Birger Rosqvist och Sven-Gösta Signell (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om varningstext på cigarettförpackning.

1. att riksdagen fastställer mål för insatserna mot tobaksskadorna i enlighet med vad i motionen anförts,
4. att riksdagen hos regeringen begär en kampanj mot snusning,
5. att riksdagen hos regeringen begär att alla slags tobaksvaror upphör att klassificeras som livsmedel,
6. att riksdagen hos regeringen begär att produktkontroll av tobaksvaror genomförs i enlighet med vad som anförts i motionen,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att tobaksutredningens arbete bör slutföras under parlamentarisk medverkan,
8. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om förbud mot tobaksreklam,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till rökavvänjning.

1989/90:So538 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m, s, fp, c, vpk, mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en åldersgräns på 18 år för inköp av tobaksvaror,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rekommendation om rökfria lokaler där icke-rökare vistas,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om reklamförbud inkl. smygreklam för tobaksvaror,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en maximihalt av 15 mg tjära per cigarett fr.o.m. år 1992 och 12 mg från år 1995.

Utskottet

Utskottet har återkommande framhållit att arbetet med att förebygga ohälsa hos befolkningen måste fortsätta och även intensifieras.

När det gäller tobaksbruket kan konstateras att andelen dagligrökare bland män minskat sedan slutet av 1960-talet. Andelen dagligrökare bland kvinnorna ökade fram till slutet av 1970-talet men har därefter minskat. Utredningar har visat på att det främst är de som rökt mindre mängder dagligen som slutat röka. En allt större del av de uppväxande generationerna synes dock förbli rökfri, och den genomsnittliga åldern för tobaksdebut har också förskjutits uppåt. Rökningen bland män är i dag mest utbredd bland grupper med kort utbildning och låg inkomst. En liknande utveckling har iakttagits bland kvinnor och ungdomar. Under de senaste åren har det dock publicerats studier som tyder på att rökningen bland tonåringar åter ökar.

Mer än hälften av alla dödsfall i Sverige kan hänföras till hjärt-kärlsjukdomar. Sjukdomsgruppen är den dominerande dödsorsaken hos män från 45 år och kvinnor från 65 år. Cancersjukdomarna är den näst vanligaste dödsorsaken och svarar för ca 20 % av alla dödsfall.

Tobaken är en av de största riskfaktorerna i samband med såväl cancer som hjärt-kärlsjukdom. Även om utvecklingen när det gäller tobaksvanor synes gå i en gynnsam riktning måste åtgärder för att minska tobaksbruket i Sverige mot bakgrund av den risk som tobaken utgör i cancer- och hjärt-kärlsmanhang få hög prioritet i det kommande folkhälsoarbetet. Det är mot denna bakgrund som utskottets ställningstaganden till de nedan behandlade motionsyrkandena bör ses. Utskottet ställer sig bakom motionernas grundtanke att en rad insatser för att minska tobaksbruket nu är nödvändiga. Såväl folkhälsogruppen som tobaksutredningen har nyligen föreslagit åtgärder på en rad olika områden. Utskottet kan konstatera att det råder stor enighet vad gäller inriktningen mellan de båda utredningarnas förslag och mellan dessa förslag och förslagen i motionerna. Utskottet förutsätter att regeringen efter remissbehandling och beredning av utredningsförslagen skyndsamt framlägger förslag för riksdagen.

Mål för arbetet på tobaksområdet

I motion So473 av Daniel Tarschys m.fl. (fp) hemställs att riksdagen fastställer mål för insatserna mot tobaksskadorna i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 1*). Motionärerna hänvisar till den rekommendation som utfärdats av Världshälsoorganisationen (WHO) och anser att Sverige bör stadfästa målet om en halvering av mängden rökt tobak till år 2000.

Enligt WHO är rökningen den största enskilda undvikbara orsaken till ohälsa och för tidiga dödsfall i länder som Sverige. År 1984 antog medlemsländerna i WHO:s Europaregion, däribland Sverige, 38 hälsopolitiska mål för arbetet med "Hälsa för alla år 2000". Dessa mål är avsedda att utgöra en bas för utformningen av nationella hälsopolitiska strategier. I WHO:s Europastrategi har föreslagits olika konkreta mål för samhällets arbete mot tobaksskadorna. Medlemsländerna å sin sida har rekommenderats att sätta upp detaljmål.

Förslag till konkreta mål för arbetet mot tobaksskadorna har också förts fram tidigare av olika nationella utredningar. Här kan nämnas socialstyrelsens tobaksutredning 1973 (betänkandet Tobaksrökning, 1973) och tobakskommittén i betänkandet (SOU 1981:18) Minskat tobaksbruk. Förslagen har dock inte lett till att några konkreta mål fastställts.

En fempartimotion, i vilken det bl.a. begärdes en officiell tobakspolitik med fastställande av såväl kortsiktiga som långsiktiga mål för arbetet mot tobaksbruk, behandlades av riksdagen i anslutning till proposition 1984/85:181 om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården, m.m. Utskottet avstyrkte motionen med hänvisning till den utförliga behandling som åtgärder mot tobaksbruk fått i propositionen (*SoU 1984/85:28 s. 19*).

I betänkandet *SoU 1986/87:20* konstaterade utskottet att arbetet mot tobaksbruket har mycket hög hälsopolitisk prioritet och bedrivs på en rad områden. Utskottet hänvisade till att några verkliga meningsskiljaktigheter när det gäller inriktningen av samhällets fortsatta åtgärder

inte förelåg vid riksdagens behandling av propositionen om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården och motionerna. Mot bakgrund härav såg utskottet inte skäl att förorda uppställandet av övergripande mål, vilka med nödvändighet måste bli mycket allmänt formulerade och inte tjäna till mycken ledning för det praktiska arbetet.

När saken senast behandlades i betänkandet *1988/89:SoU14* vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning.

Den år 1988 tillsatta *tobaksutredningen* (S 1988:01) har nyligen överlämnat sitt betänkande (*SOU 1990:29*) Tobakslag till regeringen. Betänkandet innehåller förslag till olika åtgärder för att minska tobaksbruket. Utredningen föreslår bl.a. lagstiftning på tobaksområdet. Betänkandet skall enligt uppgift från socialdepartementet remissbehandlas.

Tobaksutredningen anser att statsmakterna nu bör fastställa vissa mål för att markera tobaksfrågans vikt. Man bör därvid knyta an till vad som har rekommenderats av WHO. Utredningen påpekar att Sveriges tobakskonsumtion visar vissa särdrag i förhållande till Europa i övrigt, bl.a. genom den utbredda användningen av snus. Detta bör enligt utredningen beaktas när man formulerar mål för arbetet på tobaksområdet. Utskottet återkommer i det följande till tobaksutredningens förslag.

Utskottet anser att beredningen av tobaksutredningens förslag i regeringskansliet bör avvaktas innan riksdagen överväger att ange mål för arbetet på tobaksområdet. Motion So473 (fp) yrkande 1 avstyrks därför.

Åtgärdsprogram mot tobak

I *motion So312 av Martin Olsson och Kersti Johansson (båda c)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om att det behövs ett åtgärdsprogram för att begränsa tobaksbruket. Motionärerna tar upp åtgärder som behovet av informationssatsningar, annonsförbud, rökfria utrymmen på arbetsplatser, begränsning när det gäller försäljningsställen, varningstexter på cigarettförpackningar och Tobaksbolagets policy (*yrkande 2*). (Några av de föreslagna konkreta åtgärderna kommer att behandlas under särskilda avnitt nedan.)

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat liknande motionsyrkanden. Utskottet har därvid hänvisat till åtgärder som föreslagits av olika utredningar, regeringsuttalanden i propositioner, bl.a. proposition 1984/85:181 om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården, m.m. och riksdagens uttalanden i samband därmed, socialstyrelsens folkhälsorapport (Socialstyrelsen redovisar 1987:15) och direktiven till tobaksutredningen. Här bör särskilt redovisas följande uttalanden av socialutskottet vilka riksdagen ställt sig bakom.

I betänkandet *1987/88:SoU19* anförde utskottet följande med anledning av yrkanden om ett åtgärdsprogram mot tobak (s. 10 f.):

I arbetet med att förebygga ohälsa har insatserna mot tobaksbruket mycket hög prioritet. Här förutsätts en mångfald åtgärder, bl.a. avseen-

de information, prispolitik och marknadsföring. Tyngdpunkten i tobakspolitiken ligger emellertid på information och upplysning om tobakens skadeverkningar.

Utskottet vill mot bakgrund av det stora folkhälsoproblem som tobaksbruket utgör understryka vikten av en fortsatt systematisk satsning mot tobak. Särskilt viktigt är ett fortsatt målmedvetet upplysningsarbete i syfte att förändra den allmänna inställningen till tobaksrökning och motverka rökdebut framför allt hos ungdomar. Utskottet konstaterar att motionärernas önskemål går i samma riktning. Någon skillnad i principiellt synsätt finns inte mellan motionärerna och utskottet.

När det gäller frågan om det eventuella behovet av riksdagsinitiativ vill utskottet erinra om att åtgärder mot tobaksbruket redan är starkt prioriterade i det förebyggande hälsoarbetet och att vikten av åtgärder på tobaksområdet kraftigt markerats av regeringen i den tidigare nämnda propositionen om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården. Tobaksfrågorna har även tagits upp i socialstyrelsens folkhälsorapport, vilken ligger till grund för den skrivelse om folkhälsan som regeringen inom kort kommer att avlämna till riksdagen. Utskottet vill dessutom erinra om det utredningsuppdrag på tobaksområdet som för närvarande övervägs inom regeringskansliet.

Med hänvisning till det anförda och till de olika åtgärder på området som vidtagits av bl.a. socialstyrelsen ansåg utskottet att tobaksfrågorna redan var väl uppmärksammade. Ett initiativ från riksdagens sida tedde sig därför enligt utskottet överflödigt.

I betänkandet 1988/89:SoU14 konstaterade utskottet våren 1989 att rökningen är ett av de stora folkhälsoproblemen och påkallar en rad insatser på skilda områden. Utskottet ansåg det därför angeläget att ett samlat åtgärdsprogram utarbetas. Särskilt kvinnors tobaksbruk borde därvid enligt utskottet uppmärksammas. Utskottet hänvisade till tobaksutredningen som fått uppgiften att överväga åtgärder för att begränsa tobakskonsumtionen. Utskottet konstaterade att tobaksutredningens uppdrag omfattade de centrala tobakspolitiska frågeställningarna. Utskottet ansåg därför att utredningsarbetet borde ske under parlamentarisk medverkan. Vad utskottet anförde i denna del beslutade riksdagen sedermera att som sin mening ge regeringen till känna (rskr. 1988/89:215).

Genom det anförda ansåg utskottet syftet med de då aktuella motionerna tillgodosett, varför dessa avstyrktes.

Som framgått av den tidigare redovisningen har *tobaksutredningen* nyligen i betänkandet Tobakslag lagt fram förslag till olika åtgärder för att minska tobaksbruket. Utredningen föreslår bl.a. lagstiftning på tobaksområdet. Betänkandet skall enligt uppgift från socialdepartementet remissbehandlas.

En ny och bredare sammansatt hälso- och sjukvårdsberedning med statsministern som ordförande inrättades av regeringen år 1987. I och med den kartläggning och analys av hälsosituationen som presenterades i socialstyrelsens Folkhälsorapport samma år (Socialstyrelsen redovisar 1987:15) ansåg regeringen att ett sådant underlag förelåg att en rådgivande hälsopolitisk grupp borde inrättas, den s.k. *folkhälsogruppern*. Denna har i en rapport (Nr 2 1989) lagt fram förslag till åtgärder

för att minska tobaksbruket i Sverige. Folkhälsogruppen föreslår åtgärder i fråga om prishöjningar på tobaksvaror, skattefria försäljning och införsel av skattefria tobaksvaror i Sverige, en åldersgräns för tobaksförsäljning till barn och ungdom, förbud mot tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär m.m.

Utskottet konstaterar att tobaksutredningen nyligen lagt fram förslag till olika åtgärder för att minska tobaksbruket. Utredningen föreslår bl.a. lagstiftning på ett flertal av de områden som efterlyses i motionen. Utredningen föreslår också att informationen om tobakens skadeverkningar avsevärt skall förstärkas. Beredningen av tobaksutredningens förslag i regeringskansliet bör enligt utskottets mening avvaktas innan riksdagen överväger ett åtgärdsprogram mot tobaksbruk. Motion So312 (c) yrkande 2 avstyrks därför.

Parlamentarisk tobaksutredning

I *motion So473 (fp)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om vad som anförs i motionen om att tobaksutredningens arbete bör slutföras under parlamentarisk medverkan (*yrkande 7*).

Genom beslut den 11 maj 1988 bemyndigade regeringen dåvarande chefen för socialdepartementet att tillsätta en utredning (S 1988:01) om åtgärder för minskat tobaksbruk. Utredningen antog namnet *tobaksutredningen*.

Som framgått av den tidigare redovisningen gav riksdagen våren 1989 regeringen till känna att tobaksutredningens fortsatta utredningsarbete borde ske under parlamentarisk medverkan (1988/89:SoU14, rskr. 215).

Regeringen beslutade dock den 18 januari 1990 att inte vidta någon åtgärd med anledning av tillkännagivandet.

Tobaksutredningen överlämnade den 26 mars 1990 betänkandet (SOU 1990:29) Tobakslag till regeringen. Utredningen har därigenom slutfört sitt arbete.

I sammanhanget kan också nämnas att *folkhälsogruppen* nyligen lagt fram förslag till åtgärder för att minska tobaksbruket i Sverige.

Utskottet gör följande bedömning.

Utskottet konstaterar att tobaksutredningen nu har överlämnat sina förslag till regeringen utan den parlamentariska medverkan i utredningsarbetet som riksdagen ansett motiverad. Eftersom utredningsarbetet sålunda är avslutat bör riksdagen dock nu avstå från uttalanden med anledning av motionsyrkandet. Motion So473 (fp) yrkande 7 avstyrks därmed.

Rökfria miljöer

I *motion So538 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m, s, fp, c, vpk, mp)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rekommendation om rökfria lokaler där icke-rökare vistas (*yrkande 2*). Motionärerna anför att de rekommendatio-

ner som socialstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen utfärdat efterlevs ojämnt. Ett rökförbud i lokaler där flera vistas är ett stöd för rökarna. De flesta vill sluta och ett förbud minskar tillfällena för tobaksrökning. Staten, landstingen och kommunerna bör enligt motionärerna utnyttja möjligheten att ställa krav på rökfria lokaler i samband med finansiering av olika anläggningar och vid bidrag till drift- och hyreskostnader i organisationslivet.

I *motion So434 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)* hemställs att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utarbeta direktiv för att passiv rökning i offentliga lokaler förhindras (*yrkande 4*).

I *motion So411 av Ania Stenberg m.fl. (mp)* hemställs att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att få en lagändring till stånd som medger att rökförbud kan införas på inomhustorg och i motsvarande gallerior.

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motioner om förbud mot rökning i offentliga lokaler m.m. Utskottet har därvid, senast i betänkandet 1988/89:SoU14, hänvisat till olika utredningsförslag, arbetarskyddsstyrelsens och socialstyrelsens allmänna råd från 1983 om begränsning av tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär (AFS 1983:10), Nordiska rådets arbete på detta område, vissa av socialstyrelsen och andra myndigheter och organisationer genomförda aktiviteter m.m. I det nämnda betänkandet hänvisades också till att tobaksutredningen tillsatts.

I betänkandet anförde utskottet vidare följande (s. 6):

Utskottet vill åter betona att utgångspunkten för överväganden i saken måste vara att ingen mot sin vilja skall behöva exponeras för tobaksrök. Rökning bör således inte förekomma i offentliga lokaler och andra lokaler avsedda för gemensamt bruk. Det mest verkningsfulla medlet för att nå en sådan rökfrihet är självfallet en allmän attitydförändring till rökningen. Ett arbete med detta syfte pågår också. Det kan också konstateras att allmänhetens inställning till rökning i offentliga och liknande lokaler förändrats, vilket medfört att önskemål om rökfrihet nu normalt respekteras. Det erfordras dock ytterligare åtgärder för att hindra rökning i lokaler för gemensamt bruk. En översyn av åtgärder för att tillförsäkra allmänheten tillgång till rökfria miljöer i sådana lokaler genomförs för närvarande av tobaksutredningen. Översynen omfattar även frågan om överträdelse mot regler om rökning skall kunna straffbeläggas. I avvaktan på resultatet av tobaksutredningens översyn anser utskottet det inte erforderligt med något riksdagsinitiativ i saken.

Den då aktuella motionen avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1988/89:215).

Tobaksutredningen har föreslagit att det införs lagregler om rökfria miljöer. De föreslagna reglerna innebär bl.a. följande:

- Förbud mot rökning i skollokaler och andra lokaler för barn och ungdom liksom i lokaler för hälso- och sjukvård, lokaler för offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Det skall dock vara möjligt att anordna särskilda rökrum.

- Minst hälften av alla hotellrum och liknande skall vara rökfria. Större restauranger skall ha rökfria avdelningar som omfattar minst hälften av sittplatserna.
- Rökning på allmänna färdmedel, i väntsalor och i myndigheters lokaler dit allmänheten har tillträde får bara ske i särskilda rökutrymmen.
- Rökning på arbetsplatser förbjuds i lokaler och andra utrymmen där två eller flera arbetstagare brukar vistas. Rökning får dock ske i särskilda rökutrymmen och i enskilda arbetsrum om tillfredsställande ventilation kan garanteras.

Allergikutredningen har i sitt betänkande Att förebygga ALLERGI/överkänslighet (SOU 1989:76) föreslagit att det blir en lagstadgad skyldighet med rökfria offentliga lokaler, offentliga transportmedel och arbetsplatser. *Folkhälsogruppen* har också föreslagit förbud mot tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär.

Utskottet erinrar om sin vid flera tillfällen tidigare redovisade principiella inställning att ingen mot sin vilja skall behöva utsättas för tobaksrök och att rökning inte bör förekomma i offentliga lokaler och andra lokaler för gemensamt bruk. Olika åtgärder har redan på frivillig väg vidtagits för att genom attitydförändringar hos människor nå rökfrihet i dessa avseenden. Tobaksutredningen har nu lagt fram förslag om en lagstiftning på området. En sådan har också efterlysts av bl.a. allergikutredningen. Utskottet anser att regeringens beredning av tobaksutredningens förslag bör avvaktas. Motionerna So538 (m, s, fp, c, vpk, mp) yrkande 2, So434 (mp) yrkande 4 och So411 (mp) avstyrks därför.

Förbud mot tobaksreklam

I *motion So538 (m, s, fp, c, vpk, mp)* begärs ett tillkännagivande om vad som anförs i motionen om reklamförbud inkl. smygreklam för tobaksvaror (*yrkande 3*). Motionärerna anser att ett totalt reklamförbud är en nödvändig åtgärd för att minska tobaksbruket. Ett förbud måste även omfatta smygreklam, eftersom erfarenheterna visar att i länder som har förbjudit reklam tobaksbolagen försöker kringgå förbudet genom att marknadsföra varor och tjänster som anknyter till cigarettmärken.

Liknande synpunkter framförs även i *motionerna So473 (fp) yrkande 8* och *So434 (mp) yrkande 1*.

Tobaksutredningen föreslår i sitt betänkande (s. 111 ff.) att det införs ett förbud mot reklam och annan försäljningsfrämjande verksamhet som avser tobaksvaror och som riktar sig till konsumenterna. Under förbudet anses böra falla annonsering, utomhusreklam, radio- och TV-reklam, reklam på säljställen o.d. Förbudet föreslås omfatta exponering av tobaksvaror i samband med mässor och utställningar, utdelande av tobaksvaror som varuprov och sponsring.

Utredningen föreslår också att reklam och annan försäljningsfrämjande verksamhet som avser annat än tobaksvaror inte skall få utför-

mas så att den är påtagligt ägnad att främja avsättningen av tobaksvaror. Härigenom förbjuds en del former av s.k. förtäckt tobaksreklam eller smygreklam, bl.a. vissa fall då namnet på en tobaksprodukt används som beteckning på en vara eller tjänst utanför tobaksområdet.

Även *folkhälsogruppen* föreslår förbud mot all form av tobaksreklam vari också inbegrips förtäckt reklam.

Utskottet gör följande bedömning.

Utskottet konstaterar att tobaksutredningen och folkhälsogruppen föreslagit att förbud införs mot all form av tobaksreklam riktad till konsumenter. Förbudet skall omfatta även smygreklamen. Beredningen av förslagen i regeringskansliet bör avvaktas. Motionerna So538 (m, s, fp, c, vpk, mp) yrkande 3, So473 (fp) yrkande 8 och So434 yrkande 1 (mp) avstyrks således.

Åldersgräns för inköp av tobak

I *motion So538 (m, s, fp, c, vpk, mp)* begärs ett tillkännagivande om att en åldersgräns på 18 år bör införas för inköp av tobaksvaror (*yrkande 1*). Motionärerna anser att ett förbud att sälja tobaksvaror till minderåriga skulle bidra till en senare tobaksdebut. Motionärerna hänvisar bl.a. till att det i flera länder, t.ex. Norge, Finland och Storbritannien, redan finns sådana regler och att liknande lagförslag planeras inom EG.

Liknande synpunkter framförs i *motion So434 (mp)*, vari hemställs att regeringen skall få i uppdrag att utarbete direktiv för att tobak endast får försälas till personer över 18 år (*yrkande 2*).

Tobaksutredningen föreslår ett lagstadgat förbud mot försäljning av tobaksvaror till den som är under 18 år. *Folkhälsogruppen* har framfört samma förslag.

Utskottet anser att beredningen av tobaksutredningens förslag bör avvaktas. Motionerna So538 (m, s, fp, c, vpk, mp) yrkande 1 och So434 (mp) yrkande 2 avstyrks därför.

Produktkontroll m.m.

I *motion So473 (fp)* hemställs att riksdagen hos regeringen skall begära att produktkontroll av tobaksvaror skall genomföras i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 6*). I samma motion hemställs också att riksdagen hos regeringen skall begära att alla slags tobaksvaror upphör att klassificeras som livsmedel (*yrkande 5*). Motionärerna påtalar att tobaksvaror trots att de är farliga för hälsa eller miljö till skillnad från andra produkter inte är underkastade krav på produktkontroll och säkerhet. Rökfri tobak som snus och portionstobak klassificeras visserligen som livsmedel men livsmedelslagen anses ändå inte tillämplig på sådana varor. Snus och tuggtobak bör enligt motionärerna med hänsyn till nikotinets och övriga ämnens farlighet föras in under lagstiftning som omfattar hälsofarliga ämnen. Samhället bör

ha möjligheter att ställa krav på produkternas sammansättning och egenskaper, t.ex. i form av maximigränser för skadliga ämnen och beståndsdelar.

I *motion So434 (mp)* hemställs att riksdagen skall ge regeringen i uppdrag att utarbeta direktiv för att tjärinnehållet i tobaken sänks (*yrkande 3*). I *motion So538 (m, s, fp, c, vpk, mp)* begärs ett tillkännagivande om att det bör bli en maximihalt av 15 mg tjära per cigarett fr.o.m. år 1992 och 12 mg från år 1995 (*yrkande 4*).

Tobaksutredningen föreslår att tillverkare och importörer av tobaksvaror, i den omfattning som socialstyrelsen bestämmer, skall utreda de kemiska och toxikologiska egenskaperna hos tobaksvaror som tillverkas i eller införs till Sverige och redovisa resultaten till socialstyrelsen. Liksom i dag skall socialstyrelsen kunna bestämma att uppgifter om en tobaksvaras innehåll skall deklarerars på förpackningen.

Efter förebild av vad som gäller i vissa andra länder föreslår utredningen att regeringen skall kunna meddela föreskrifter om gränsvärden för skadliga ämnen eller beståndsdelar som en tobaksvara innehåller eller ger upphov till. Avsikten är att det i första hand skall meddelas en föreskrift om högsta tillåtna tjärhalt i cigarettrök. En gräns på till en början 15 mg per cigarett, motsvarande vad som gäller i Finland, anses rimlig.

Regeringen föreslås också kunna förbjuda att sådana tobaksvaror som inte tidigare har marknadsförts i Sverige tillverkas här eller införs hit.

Inom *EG* planeras en lag om begränsad tjärhalt i cigaretter. En maximihalt på 15 mg tjära per cigarett har föreslagits från 1992 och på 12 mg från 1995.

Folkhälsogruppen föreslår att lagstiftning motsvarande den för *EG* planerade införs i Sverige. Gruppen anser också att de nuvarande internationella standarder som reglerar mätmetoderna för innehållet i tobaksröken behöver förbättras.

Utskottet gör följande bedömning.

Tobaksutredningen har föreslagit införandet av en sådan produktkontroll som efterlyses i *motion So473*. Utredningen har också ansett att gränser bör kunna föreskrivas för skadliga ämnen eller beståndsdelar hos tobaksvaror och även föreslagit sådana gränser för tjärhalten hos cigaretter som efterlyses i *motionerna So434 och So538*. Beredningen av tobaksutredningens förslag bör enligt utskottet avvaktas. *Motionerna 1989/90:So473 (fp)* yrkandena 5 och 6, *So434 (mp)* yrkande 3 och *So538 (m, s, fp, c, vpk, mp)* yrkande 4 avstyrks därför.

Varningstexter på cigarettförpackningar

I *motion So447 av Birger Rosqvist och Sven-Gösta Signell (båda s)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om varningstexter på cigarettförpackningar. Motionärerna pekar bl.a. på en japansk undersökning som visar att tobaksrök innehåller förhållandevis stora mängder dioxiner. Motionärerna anser att problemet med cigarettrökningen alltför

sällan nämns bland alla miljöfrågor. Det är angeläget att varningstexterna på cigarettpaketerna verkligen tar med de risker som såväl rökare som omgivning utsätts för av cigarettökning.

Enligt lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror skall förpackningar på tobaksvaror som säljs inom landet vara försedda med varningstext i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller myndighet som regeringen utser. Bestämmelser kan i samma ordning meddelas om hur varningstexterna skall vara avfattade och hur de skall utformas och anbringas på förpackningarna. Tillverkare eller, när det gäller importerade varor, den som först saluhåller varan inom landet ansvarar för att tobaksförpackningar är försedda med föreskrivna varningstexter. Varor som saknar sådan text får inte säljas till konsumenter.

Regeringen har överlåtit till socialstyrelsen att meddela närmare bestämmelser om varningstexter. Med stöd av bemyndigandet har socialstyrelsen föreskrivit att alla slags tobaksförpackningar med undantag av dosor med s.k. luktsnus skall vara försedda med varningstext.

Varningstexternas innehåll har ändrats med jämna mellanrum. Den nuvarande uppsättningen varningstexter togs i bruk under 1987 och är den fjärde sedan systemet infördes.

Tobaksutredningen anför i sitt betänkande (s. 130) att varningstexterna enligt utredningens åsikt utgör ett viktigt inslag i strävandena att sprida upplysning om tobakens skadeverkningar och minska tobakskonsumtionen. Betydelsen av varningstexterna kan hävdas ha blivit större i takt med de nya forskningsresultat som kommit fram på tobaksområdet. Det konstateras att varningstexter också har fått en ökad internationell utbredning, såväl i Europa som på andra håll. Det redovisas att man inom EG nyligen antagit direktiv med krav på att tobaksförpackningar skall vara försedda med varningstexter. Utredningen föreslår oförändrade bestämmelser i sak.

Utskottet konstaterar att regeringen med stöd av lagen om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror har överlåtit till socialstyrelsen att bl.a. fastställa varningstexter för tobaksförpackningar. Riksdagen bör med hänvisning härtill avstå från uttalanden om innehållet i varningstexterna, t.ex. om de bör innehålla uppgifter om att tobaksrök kan innehålla dioxiner. Det kan i sammanhanget påpekas att tobaksutredningen ansett att socialstyrelsen även i fortsättningen bör meddela de närmare föreskrifterna om varningstexter. Utskottet avstyrker därmed motion So447 (s).

Stöd till rökavvänjning

I *motion So473 (fp)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om vad som anförs i motionen om stöd till rökavvänjning (*yrkande 9*). Motionärerna hänvisar till att undersökningar visat att de flesta rökare skulle vilja sluta med sitt missbruk men att de flesta misslyckas gång på gång. Stödet till rökavvänjningen måste därför öka och forskningen om olika avvänjningsmetoder förbättras.

I hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) fastslås bl.a. att hälso- och sjukvården skall arbeta för att förebygga ohälsa. Den som vänder sig till hälso- och sjukvården skall alltså, när det är möjligt, ges upplysningar om metoder för att förebygga sjukdom och skada.

Varje landsting har inom sitt område ansvar för hälsoupplýsning och sjukdomsförebyggande arbete. Landstingen har under senare år gjort betydande insatser mot tobaksbruket. Information om tobakens skadeverkningar och olika former av rökavvänjningshjälp erbjuds ofta inom primärvård och företagshälsovård.

Allergitredningen har i betänkandet (SOU 1989:76) Att förebygga ALLERGI/överkänslighet föreslagit bl.a. att rökavvänjningskurser skall erbjudas blivande och nyblivna föräldrar, rökande astmatiker, anhöriga m.fl.

Utskottet gör följande bedömning.

Utskottet delar motionärernas inställning att den som vill sluta röka bör kunna få hjälp med detta i form av t.ex. rökavvänjning. Olika former av rökavvänjningshjälp och annat stöd till rökare som vill sluta erbjuds ofta inom primärvården och företagshälsovården. Anordnandet av särskild sådan stödverksamhet är enligt utskottet i första hand en fråga för hälso- och sjukvården. Utskottet anser sig kunna förutsätta att sjukvårdshuvudmännen är väl medvetna om att i det förebyggande arbetet också bör ingå t.ex. rökavvänjning. Något tillkännagivande till regeringen om stöd till rökavvänjning behövs därför inte. Utskottet avstyrker därmed motion So473 (fp) yrkande 9.

Kampanj mot snusning

I *motion So473 (fp)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär en kampanj mot snusning (*yrkande 4*).

Konsumtionen av snus har fördubblats sedan slutet av 1960-talet och ökar för närvarande stadigt med ett par procent om året (Socialstyrelsens folkhälsorapport, 1987:15 s. 128).

WHO har efterlyst kraftigare restriktioner mot det alltmer utbredda snusandet i världen.

I socialstyrelsens PM 1988:4 Snus – en hälsorisk, rapport från ett expertmöte, redogörs för snusets hälsorisker, snusvanornas utveckling och internationella ställningstaganden (förbud mot "fuktigt" snus har införts i några länder).

Socialstyrelsen har vidare satsat på åtgärder riktade till särskilda målgrupper, som värnpliktiga och skolungdom. Medel har utgått till TV- och videoinformation, lärarhandledning, tidningsannonser och bidrag till Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar (NTS) för en ungdomsbroschyr om snus.

Utskottet har även tidigare behandlat motioner med krav på åtgärder mot den ökade snusningen. I betänkandet *SoU 1987/88:19* uttalade utskottet (s. 11) att det är angeläget att åtgärder vidtas för att vända

konsumtionskurvan för snus nedåt. Utskottet avstyrkte dock de då aktuella motionerna med hänvisning till socialstyrelsens initiativ på området.

Vid sin senaste behandling av frågan, i betänkandet 1988/89:SoU14, anförde utskottet att det är angeläget att informationen om tobakens skadeverkningar även tar upp hälsoriskerna med snusning. En sådan information bör i första hand inriktas mot ungdomar. Utskottet hänvisade till att problemen med den ökade användningen av snus har uppmärksammats av bl.a. socialstyrelsen och till att åtgärder mot snusning övervägs inom tobaksutredningen. Utskottet ansåg det därför inte erforderligt med något riksdagsinitiativ. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1988/89:215).

I sitt av riksdagen nyligen godkända betänkande 1989/90:SoU17 behandlade utskottet frågan om förstärkta resurser till tobaksupplysning. Utskottet fastslog därvid att informationen om tobaksbrukets skadeverkningar är ett viktigt inslag i hälsoupplysningen med hänsyn till de stora hälsoriskerna förenade med tobaksbruk. Utskottet avstyrkte dock motionsyrkandena främst med hänvisning till att behovet av informationsåtgärder övervägdes av tobaksutredningen. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1989/90:172).

Tobaksutredningen föreslår att informationen beträffande tobaksbruket skall förstärkas. De resurser som hittills har satsats på arbetet mot tobaksbruket anses av utredningen klart otillräckliga. En kraftig ökning snarast möjligt anses nödvändig.

Utskottet gör nu följande bedömning.

Utskottet har vid flera tillfällen betonat betydelsen av information om tobaksbrukets skadeverkningar och att denna också måste ta upp hälsoriskerna med snusning. Utskottet har därvid hänvisat bl.a. till socialstyrelsens informationsinsatser på området. I skolans hälsofostran ingår också information om hälsoriskerna med snusning. Som framgått i det föregående har tobaksutredningen föreslagit en avsevärd förstärkning av insatserna för information och opinionsbildning på tobaksområdet. Beredningen av tobaksutredningens förslag bör enligt utskottets mening avvaktas. Motion So473 (fp) yrkande 4 avstyrks därför.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *mål för arbetet på tobaksområdet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So473 yrkande 1,
2. beträffande *åtgärdsprogram mot tobak*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So312 yrkande 2,
3. beträffande *parlamentarisk tobaksutredning*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So473 yrkande 7,
4. beträffande *rökfria miljöer*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:So538 yrkande 2,
1989/90:So434 yrkande 4 och 1989/90:So411,

5. beträffande *förbud mot tobaksreklam*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:So538 yrkande 3,
1989/90:So473 yrkande 8 och 1989/90:So434 yrkande 1,
6. beträffande *åldersgräns för inköp av tobak*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:So538 yrkande 1 och
1989/90:So434 yrkande 2,
7. beträffande *produktkontroll m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:So473 yrkandena 5 och
6, 1989/90:So434 yrkande 3 och 1989/90:So538 yrkande 4,
8. beträffande *varningstexter på cigarettförpackningar*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So447,
9. beträffande *stöd till rökavvänjning*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So473 yrkande 9,
10. beträffande *kampanj mot snusning*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So473 yrkande 4.

Stockholm den 24 april 1990

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Bo Holmberg (s), Sten Svensson (m), Aina Westin (s), Ulla Tillander (c), Ingrid Andersson (s), Per Stenmarck (m), Johnny Ahlqvist (s), Rinaldo Karlsson (s), Ingegerd Anderlund (s), Ingrid Hemmingsson (m), Rosa Östh (c), Gudrun Schyman (vpk), Anita Stenberg (mp), Jan Andersson (s), Sinikka Bohlin (s) och Barbro Westerholm (fp).